

NR 15 / 2018 ISSN 2084-0152 SZIF

Studia Zarządzania i Finansów

Zarządzanie procesem
restrukturyzacji gospodarczej
regionu



WYDAWNICTWO
WYŻSZEJ SZKOŁY
BANKOWEJ

The Impact of the Educational Environment on the Formation of Professional Mobility of Future Professionals

Abstract. The author investigates the influence of the educational environment on the formation of professional mobility of future specialists. The analysis focuses on the structures of the university's educational environment and aspects of professional mobility. Various factors of the educational environment are discussed with in terms of how they affect the formation of professional mobility. The application of these insights in the educational process will enable students to develop a high level of professional mobility. Thanks to professional mobility, future specialists will be more in the labour market.

Keywords: environment, educational environment, mobility, professional mobility

Ірина Дарманська

Роль інноваційних технологій у процесі реструктуризації системи формування управлінської компетентності у майбутніх керівників закладів загальної середньої освіти 111

Надія Дичок

Вертовищину освітнього середовища університету на формування професійної мобільності майбутніх фахівців 127

Znaczenie instytucji edukacyjnych i wychowawczych w procesie rozwoju kompetencji młodego człowieka

Ахммад М. Карам

Соціальне виховання студентів у процесі їх професійної підготовки 137

Тетяна Кочубей, Антоніна Штурба

Нормативно-правові засади шкільного освітнього процесу в Канаді 145

Ірина Демченко, Олександр Безлютий

Функції професійної діяльності педагога в умовах інклюзивної освіти 155

Людмила Іщенко

Педагогічні умови розвитку креативності старших дошкільників 165

Ольга Рябошапка

Основні напрями виховання у дітей 6-річного віку поважного ставлення до батьків 177

Olha Butenko, Olha Voledylo

Psychological-Pedagogical Diagnostics of the Formation of Gender Relations in Children 5-6 Years Old 185

Леся Карнаух, Оксана Авраменко

Засоби масової інформації як чинник гендерної соціалізації дошкільників 197

Людмила Бегас

Використання психотерапевтичних впливів в роботі із заїкуватими дітьми 209

Recenzenci „Studiów Zarządzania i Finansów Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu” nr: 12/2017, 13/2017, 14/2018, 15/2018 215

Wymogi edytorskie Wydawnictwa WSB w Poznaniu 217

Надія Дячок

Київський університет імені Бориса Грінченка
Кафедра теорії та історії педагогіки
orcid.org/0000-0003-1355-6801
e-mail: n.diachok@kubg.edu.ua
phone: +380 953 042 180

Верторивпливу освітнього середовища університету на формування професійної мобільності майбутніх фахівців

Анотація. Автором висвітлено питання впливу освітнього середовища на формування професійної мобільності майбутніх фахівців. Автором проаналізовано структури освітнього середовища університету та професійної мобільності. Обґрунтовано аспекти впливу освітнього середовища на формування професійної мобільності. Представлено форми впливу освітнього середовища університету, застосування яких у освітньому процесі надасть змогу сформувати у майбутніх студентів високий рівень професійної мобільності. Сформована професійна мобільність майбутніх фахівців вплине на формування конкурентоспроможного фахівця.

Ключові слова: середовище, освітнє середовище, мобільність, професійна мобільність.

1. Постановка проблеми у загальному вигляді

Поняття освітнього середовища є одним з найбільш фундаментальних понять у сучасній педагогічній науці. Причиною збільшення вжитку даного поняття стала адптація до потреб освітніх досліджень у сучасній науці. Зовнішнє середовище, залежно від наявних у ньому умов, може підтримувати життєдіяльність організму або пригнічувати його. Аналогічним шляхом зовнішні для педагогічного суб'єкта умови можуть бути або сприятливими для навчальної діяльності, активізувати або знижувати її ефективність. Саме у цьому контексті і розглядається проблема моніторингу освітнього середовища як чинника забезпечення здорових умов діяльності суб'єктів освітнього процесу.

Значущим результатом успішно втіленої умови в діяльність в освітнього середовища університету є формування професійної мобільності майбутнього фахівця, професійне становлення якого відбувається саме в освітньому середовищі закладу вищої освіти. Саме тому питання впливу освітнього середовища університету на формування професійної мобільності фахівців є актуальним для наукових досліджень та їх упровадження в педагогічну практику.

У сучасних умовах реформування вищої освіти, активно вивчають розвиток професійної мобільності В. Андрущенко, О. Безпалько, Т. Голубенко, Т. Гордєєв, В. Гринько, Н. Грицькова, Ю. Гуров, С. Іванченко, Б. Ігошев, О. Кізіна, Ю. Клименко, Н. Кожемякіна, Н. Мерзлякова, Л. Меркулова, Е. Шкітіна, Л. Піленка, Р. Пріма, Н. Сидорова, С. Сисоева, Л. Супенцева, І. Хомпюк, Л. Хоружа, І. Шпекторенко, Н. Черпуха, В. Юрченко, О. Яненко.

Проблема теоретичного осмислення інституційного освітнього середовища актуальна у вітчизняному науковому просторі. Вагомий внесок у розроблення цієї проблеми зробили українські дослідники: О. Антонова, М. Братко, Л. Макар, О. Мещанинов, Т. Тончій, Ж. Чернякова, О. Ярошинська та ін. і зарубіжні науковці: А. Артохіна, Н. Василенко, Е. Скоблева, В. Слободчиков, А. Циренова, В. Шевченко та ін.

Метою статті є дослідження впливу освітнього середовища на формування професійної мобільності майбутніх фахівців.

2. Виклад основного матеріалу

У найбільш загальному вигляді «середовище» розуміють як оточення. Освітнє середовище розглядається фахівцями як «система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, що полягають в соціальному та просторово-предметному оточенні» [Ясвин 2008].

Зазначимо, у працях М. Братко аналізується суттєвий зміст понять «середовище», «освітнє середовище», «освітнє середовище вузу», «освітнє середовище університетського коледжу» [Братко 2017]. О. Антонова досліджує значення освітнього середовища вищого шкільного закладу у розвитку здібностей та обдарованості студентів, запропонувала авторську модель обдарованості, суттєвим компонентом якої визначено розвивальне освітнє середовище [Антонова 2011]. Ж. Чернякова аналізує поняття «інтернаціоналізація інституційного освітнього простору» [Chernyakova 2014]. О. Ярошинська досліджує різні підходи до діагностики освітнього середовища, виділення критеріїв і показників її сформованості [Ярошинська 2014].

Вважаємо за необхідне наголосити, поняття «середовище», наразі, знаходиться в активному вжитку у сучасній науковій або фаховій літературі, проте загального визначення даної дефініції науковцями не пропонується.

Зокрема, А. Цимбалару вказує на те, що в загальному педагогічному визначенні суть терміну зводиться до оточення [Сушенцева 2011]. За Н. Мойсеюк, середовище — це реальна дійсність, в умовах якої відбувається розвиток людини [Мойсеюк 2007].

У даній роботі ми будемо спиратися на визначення науковця М. Братко, яка зазначає наступне: освітнє середовище закладу вищої освіти — це загальний, сукупний, об'єднаний, інтегральний, цілісний чинник розвитку особистості, що відіграє визначальну роль у модифікації поведінки, яка розгортається як внаслідок запланованих, так і незапланованих чинників середовища, сприяє особистісному і професійному розвитку. Тому освітнє середовище закладу вищої освіти — це багатосуб'єктне та багатопредметне утворення, що цілеспрямовано і стихійно впливає на професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності та продовження навчання, успішного виконання соціальних ролей та самореалізації у процесі життєдіяльності.

Для кращого розуміння впливу освітнього середовища університету на формування професійної мобільності на потрібно розглянути структури даних понять.

Погоджуємося з думкою, М. Братко [2017] при розгляді освітнього середовища як певної системи, слід виокремити певні компоненти: особистісний, аксіологічно-смісловий, інформаційно-змістовний, діяльнісний, просторово-предметний (рис. 1).

Особистісний компонент освітнього середовища представляють суб'єкти освітнього процесу, стосунки й взаємовідносини між ними.

Наголосимо, що одним з суб'єктів освітнього процесу є науково-педагогічний склад освітнього середовища закладу вищої освіти. Даний суб'єкт



Рис. 1. Структура освітнього середовища університету.

Джерело: рисунок розроблено та опрацьовано автором.

характеризує потенціал формування майбутнього фахівця. Як професіонали і викладачі вони постають першочисним і яскравим прикладом особистої культури і професіоналізму для студентів. Кожен викладач для студентів уособлює певний професійний, культурний потенціал, який багато в чому визначається його загальною і професійною культурою, індивідуальним стилем педагогічної діяльності.

За формою існування освітнє середовище університету включає безліч соціокультурних мікросередовищ. Кожне з таких мікросередовищ має своє соціокультурне призначення, цінність і носить самодостатній характер. Відповідно для об'єднання даних мікросередовищ в одну громаду потрібна реалізація наступного структурного компоненту: аксіологічно-сміслового, що виявляється в особливостях призначення закладу освіти, у змісті його стратегії, в дотриманні певних традицій, виконанні відповідних ритуалів, використанні символів, у корпоративній культурі, в цінностях.

Не слід залишати без уваги інформаційно-змістовий компонент освітнього середовища університету, до структурних елементів якого можемо віднести освітні програми, соціальні проєкти, в яких беруть участь як науково-педагогічні працівники, так і студенти; нормативні документи, які регламентують освітню діяльність та взаємодію суб'єктів освітнього процесу.

Діяльнісний компонент складається з форм організації навчальної діяльності, форм і методів, прийомів і засобів навчання; з педагогічних технологій; із стилів взаємодії в системі «викладач – студент»; управлінських структур і механізмів.

Просторово-предметний компонент є не менш важливою, ніж інші компоненти освітнього середовища закладу вищої освіти. До нього належать матеріально-технічна база, аудиторний фонд, комп'ютерний парк, бібліотечні ресурси, дизайн та обладнання приміщень, побутові умови [Братко 2017].

Тобто, категорія «середовище» відтворює взаємозумовленість та взаємозв'язок обставин та процедур, які забезпечують розвиток людини, її взаємодію з довкіллям. У цьому контексті, під середовищем розуміємо найближче оточення суб'єкта, у взаємодії з яким він формує і виявляє свої кращі професійно-особистісні якості. Саме в такому середовищі актуалізується процес формування професійної мобільності особистості, результатом якого стають ідеальні умови для самореалізації, саморозвитку у процесі визначення власної траєкторії освоєння знань.

Погоджуємося з думкою В. Левіна інтегративним критерієм якості розвиваючої освітнього середовища є здатність цього середовища забезпечити всім суб'єктам освітнього процесу систему можливостей для ефективного особистісного саморозвитку. Однією з характерних ознак освітнього середовища, за вченням, є мобільність, під якою науковець розуміє здатність освіт-

шого середовища до органічних еволюційних змін в контексті взаємодії із середовищем проживання [Сушенцева 2011].

Виокремимо, якщо мобільність є неzapеречною ознакою освітнього середовища університету, то, відповідно до цього сформована мобільність є неzapеречною частиною професійної підготовки майбутніх фахівців.

До змісту поняття «професійна мобільність» належать: вибір професії, підвищення кваліфікації, визначення умовної зміни місця роботи або професії, плинність кадрів тощо. Під професійною мобільністю передбачають готовність кваліфікованого робітника до зміни виконуваних професійних завдань, здатність швидко освоювати нові види робіт, нові спеціальності [Сушенцева 2011: 158].

Наголосимо, компоненти професійної мобільності фахівця подано на рисунку 2.

Когнітивний компонент передбачає наявність методологічного знання, теоретичного знання, знання нормативно-правової бази, методичне та технологічне знання.

Діяльнісний компонент професійної мобільності зосереджений на методологічних, методичних, технологічних вміннях та навичках.



Рис. 2. Структура професійної мобільності

Джерело: рисунок розроблено та оприлюднено автором.

Комунікативний компонент професійної мобільності майбутнього фахівця реалізується через здатність до професійної взаємодії, здатність до толерантної міжкультурної комунікації.

Особистісний компонент професійної мобільності обумовлений сформованими раніше особистісними та професійними здібностями та якості, сформованими характеристиками особистості: активність, відкритість до змін, соціальна відповідальність, динамічність адаптації, сформованість рефлексивних умінь.

Розглядаючи структури досліджуваних нами понять, можемо зазначити, що специфіка освітнього середовища університету у процесі формування професійної мобільності полягає в його суб'єктному та багатопредметному утворенні, що впливає на професійно-особистісний розвиток майбутнього фахівця, забезпечуючи його готовність до професійної діяльності або продовження навчання, успішного виконання соціальних ролей та самореалізації у процесі життєдіяльності.

Враховуючи вище сказане, можемо виокремити наступні вектори впливу освітнього середовища на процес формування професійної мобільності:

- методологічний вектор, який визначає методологічні аспекти впливу на особистість студента;
- аксіологічно-смісловий вектор впливу, який надає свободу вибору світоглядних поглядів, ідеалів;
- комунікаційний вектор, який надає можливість взаємодіяти в діалозі з іншими культурами;
- професійний вектор сприяє розвитку властивостей професійної особистості;
- особистісно-зорієнтований вектор впливу пропонує нам адаптованого до швидкозмінних умов, життєздатного фахівця.

3. Висновки

Аналізуючи вище сказане, можемо констатувати, що професійна мобільність майбутнього фахівця проявляється в тому випадку, коли майбутній спеціаліст здатний самостійно знаходити шляхи вирішення конкретних дидактичних завдань і виявляти нетрадиційне мислення, вміння знаходити оригінальні рішення. При цьому, вище згадане, слід розуміти не тільки як професійну підготовку до визначеного виду діяльності, а й як спеціалізацію, спрямовану на певний вид діяльності в конкретних ринкових умовах. Освітнє середовище університету надає можливості для підготовки фахівців до інноваційної діяльності. Відповідно до цього, рівень професійної мобіль-

ності буде постійно підвищуватися за умов повного розкриття його здібностей з можливостями реалізації особистих інтересів.

У даній статті з'ясовано, що значущою в контексті формування професійної мобільності є освітнє середовище університету, яке пропонує варіативну складову навчальних планів, спрямовану на організацію спеціальних курсів, що проводяться викладачами закладу вищої освіти, через використання диспутів, тематичних діалогів, дебатів, тренінгів, ділових ігор, створення та захисту творчих проєктів тощо, що призводить до збільшення багатofункціональності педагогічної освіти. Саме наявність такого зростання багатofункціональності професійно-педагогічної освіти ми пов'язуємо з формуванням якісного освітнього середовища.

Вплив освітнього середовища університету є детермінантою формування професійної мобільності у студентів у період здобування ними фахової освіти.

У даній статті не охоплено всі аспекти проблеми формування професійної мобільності в освітньому середовищі університету, зокрема, подальшого дослідження потребують інноваційні форми, методи, засоби формування професійної мобільності фахівців, ефективний вітчизняний та зарубіжний досвід означеної наукової проблеми тощо.

Література

- Антонова О.Є., 2011, Проєктування освітнього середовища низ як чиннику розвитку обдарованості студентів, в: *Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності. Матеріали конференції*, Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка.
- Братко М.В., 2017, Управління професійною підготовкою фахівців в освітньому середовищі університетського коледжу: теорія і практика: монографія, Кам'янець-Подільський: «Аксіона».
- Константинов С.А., 1999, *Соціальна і професійна мобільність на ринку праці*, Саратов.
- Мойсеєва Н.С., 2007, Педагогіка, Київ: ВАТ «Білоцерківська книжкова фабрика».
- Супсичева Л.Л., *Професійна мобільність як сучасна педагогічна проблема*, www.infolibrary.com.ua/lib/stattya/192-profesijna-mobilnist-jak-suchasna-pedagogichna-problema.htm (доступ: 18.02.2016).
- Ясний В.А., 2001, *Образовательная среда: от моделирования к проектированию*, Москва: Смысл.
- Ярошницька О.О., 2014, Освітній простір вищого навчального закладу як континуум для проєктування освітнього середовища професійної підготовки майбутніх фахівців, *Педагогіка: формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 35, 558-567.
- Chetnyukova Zh., 2014, Internationalization of the institutional educational space of Great Britain. *Comparative and pedagogical studies, Scientific and Pedagogical Journal*, 1(19), 48-56.